

ся щодо лізингових операцій. Так, не дивлячись на позитивний досвід інших країн стосовно запровадження норм пришвидшеної амортизації основних фондів, в Україні й досі немає можливості використовувати цей метод у податковому обліку. Крім того, в нашій державі діє надто жорстка система оподаткування лізингових операцій, наприклад передача майна у фінансовий лізинг для цілей оподаткування прирівнюється до продажу в момент передачі. Нотаріальна реєстрація договорів лізингу, захищаючи права лізингодавців, спричинює додаткове фінансове навантаження на отримувачів техніки, оскільки вартість державного мита (нотаріальної послуги) становить 5% від суми операцій за договором.

Отже, розглядаючи становлення та розвиток лізингу в зарубіжних країнах, можна зробити висновок, що лізинг – це перспективна галузь, яка водночас не може набутися широкого розвитку без

державної підтримки. Розуміння державою важливої ролі лізингу для модернізації основних засобів вітчизняних суб'єктів господарювання та активізація інвестиційної діяльності приводять до прискорення оборотності капіталу, підвищення ліквідності підприємств, стимулювання експортної діяльності національних товаровиробників. Для України використання світового досвіду щодо заохочення лізингу може забезпечити прискорення поновлення виробничих фондів, стимулювання продажів нової техніки та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Водночас доцільним є проведення комплексу заходів, який передбачав би: зниження вартості кредитних ресурсів та нотаріальних послуг; реформування податкового законодавства в частині стимулювання лізингових операцій; надання податкових пільг стосовно операцій з міжнародного лізингу.

Список використаних джерел

1. Кабатова Е.В. Лізинг: понятие, правовое регулирование, международная унификация. – М.: Наука, 1991. – 180 с.
2. Комаров В.В. Инвестиции и лизинг в СНГ. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 424 с.
3. Луцiv Б.Л. Лізинг і факторинг як альтернативне джерело кредитування та інструмент збуту: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1993. – 72 с.
4. Нетудихата К.Л. Лізингові операції: Навч. посіб. – Миколаїв: Вид-во МДТУ ім. Петра Могили, 2006. – 104 с.
5. Танклевська Н.С. Проблеми розвитку лізингу в регіонах АПК // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 58–61.
6. Формирование рейтингов кредитоспособности лизинговых компаний (зарубежная теория и практика; пример США). – Режим доступа: www.unlease.ru/publications/ – Заголовок с экрана.
7. Leasing Activity in Europe: Key Facts and Figures. – Режим доступу: <http://www.leaseurope.org/pages/statistics/stat.asp>
8. The International Leasing Encyclopedia by S. Gilyeart / General / Emerging Lease Markets. – The Evolution and a Model by S.P. Amemba. – Режим доступу: <http://www.unlease.ru/education/> – Заголовок з екрана.
9. Сайт НАК “Укראгролізинг”. – Режим доступу: www.apk-inform.com – Заголовок з екрана.

Удосконалення організації та функціонування системи внутрішнього економічного контролю при диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання

У сучасній економічній теорії поняття “економічний контроль” структурують на такі види: внутрішній, внутрішньосистемний, внутрішньогосподарський. Указані терміни у різних авторів набувають різного змістовного наповнення, відбувається змішування та накладання понять (наприклад, розглядається управлінський (внутрішній) контроль). Такий стан призводить до втрати можливостей розвитку теорії контролю у необхідному напрямі, а саме: не розробле-

но деталізованої класифікації контролю та його об'єктів, не визначено суб'єкти контролю. Результатом є відсутність у практиці управління підприємствами цілісної системи економічного контролю, що охоплювала би всю систематизовану сукупність підконтрольних об'єктів.

За проведеним дослідженням наукових праць останніх років встановлено недостатнє розуміння ролі та значення внутрішнього контролю з боку керівників різного рівня управління підприємством і, як наслідок, – недостатню розвиненість внутрішнього

М.Д. Корінько,
кандидат економічних наук,
професор кафедри бухгалтерського обліку
та аудиту ДАСОА Держкомстату України

контрольного середовища. Різні аспекти цієї проблеми досліджували В. Бурцев, Є. Вагіна, В. Вакаров, В. Паніотто, М. Паск'є, Р. Пушкар, Б. Райзберг, Л. Сотникова, В. Суйц, Th. Stewart та ін.

У наукових розробках закордонних і вітчизняних учених відсутнє формулювання переліку передумов, які знаходяться в межах компетенції підприємства і дають змогу на їх основі вдосконалювати й оптимізувати організацію та функціонування системи внутрішнього економічного контролю.

Науково обґрунтована класифікація внутрішнього економічного контролю процесу диверсифікації діяльності підприємства дозволяє глибше зрозуміти сутність цієї важливої функції управління підприємством, розкрити механізм функціонування відносин у ньому, виявити специфічні особливості різних його складових.

Аналіз видів контролю показав відсутність очевидної єдності поглядів щодо його визначення. Причина цього полягає:

- а) у відсутності єдиного підходу до класифікації;
- б) у відступі при розробці класифікаційних моделей від обраного методологічного підґрунтя – системного підходу.

При розробці класифікаційної моделі доцільно врахувати чотири відправні напрями визначення різновидів контролю щодо зв'язку:

- 1) з його суб'єктами;
- 2) з його об'єктами;
- 3) з методологією та методикою його здійснення;
- 4) з характером комунікаційних відносин.

Зокрема, з позиції зв'язку внутрішнього економічного контролю процесу диверсифікації діяльності підприємства з суб'єктами доцільно виділити: контроль власників; контроль, здійснюваний адміністрацією; контроль, здійснюваний офісними службами; контроль, здійснюваний управлінськими структурами лінійних підрозділів. Така класифікація є достатньо вичерпною для вирішення питань організації системи внутрішнього економічного контролю та ефективного її функціонування при впровадженні диверсифікації діяльності підприємства.

Класифікаційні моделі внутрішнього економічного контролю, розроблені на базі проведеного дослідження наукових здобутків учених з урахуванням вимог сучасного управління підприємствами, надають можливість подальшого дослідження його сутності з метою практичного застосування досягнутих результатів і підвищення таким чином ролі й значення контролю як управлінської функції.

У дослідженні передумов, які визначають можливості розвитку внутрішнього економічного контролю, існує чимало невирішених питань. Основні з них – визначення середовища системи внутрішнього економічного контролю; окреслення факторів його формування; відповідність контрольного середовища вимогам управління; виокремлення передумов удосконалення системи контролю. Отже, мета нашого дослідження – усунути наявну теоретичну прогалину

в частині адаптації факторів формування контрольного середовища до вимог управління підприємством та розробки чіткого переліку передумов розвитку й удосконалення системи внутрішнього економічного контролю до оптимального рівня.

Стосовно контрольного середовища мають право на існування та зустрічаються у науковій літературі такі поняття, як “фактори” й “елементи”. Часто їх безпідставно ототожнюють, не дивлячись на те, що елемент – це складова чого-небудь цілого, а фактор – причина, умова виникнення, рушійна сила будь-якого процесу. Елементи визначають параметри, а фактори вказують на можливі характеристики контрольного середовища. Перелік елементів контрольного середовища повинен охоплювати саме структурні складові: організаційну структуру підприємства, управління економічним суб'єктом, систему внутрішнього контролю.

Термін “передумови” ми пов'язуємо з існуванням інфраструктури, що є специфічною для системи контролю і в якій він функціонує, а також з необхідністю підсилення значущості врахування факторів для підвищення ефективності внутрішнього економічного контролю. Деякі автори відводять передумовам важливе, навіть вирішальне місце, зауважуючи, що можна мати гарні теоретичні рішення та методики, але не створити ефективної організації оперативного контролю, якщо це палагоджене оперативне планування, застаріли норми витрат матеріалів і розцінки на заробітну плату, облікова інформація недостовірна та створюється несвоєчасно, недосконала організаційна структура управління і т. ін. Необхідно вдосконалювати передумови, а для цього потрібно, як мінімум, їх класифікувати [5, с. 36; 8, с. 53]. Оцінка, зроблена авторами щодо передумов розвитку оперативного контролю, на нашу думку, є справедливою також і для нашого дослідження. Проте має сенс зробити застереження щодо переоцінки значення останніх, оскільки окремі науковці стверджують, що під впливом передумов трансформується не лише система обліку, але й основоположні принципи організації обліку та обробки облікової інформації. З цього приводу Г. Паламарчук зазначає, що помилковість такого твердження не викликає сумнівів. Принципи – це цільові настанови, що визначають найбільш важливі напрями створення і функціонування системи бухгалтерського обліку [5, с. 36].

Дійсно, передумови, якщо вони досконалі, створюють сприятливе середовище, своєрідну інфраструктуру, необхідну для реалізації принципів у тому обсязі й змісті, що були в них закладені у процесі вироблення формулювань. Досконалі передумови – принципи “працюють” так, як задумано, у протилежному випадку реалізація принципів пов'язана із втраченими можливостями. Але це ніяк не означає, що принципи йдуть слідом за передумовами. Навпаки: спочатку ставиться мета, формулюються принципи, що визначають шляхи її досягнення, а потім створюються необхідні для цього передумови. Отже, їх реальне значення полягає в тому, що вони є споконвічно існуючи-

ми або спеціально створеними можливостями, причинами, без яких складно, а часом і неможливо досягти поставленої мети. Проблеми визначення цілей буде приділено достатньо уваги. Нами сформульована головна мета внутрішнього економічного контролю як сприяння максимізації ринкової вартості підприємства, досягненню цілей організаційної системи та її життєдіяльності на основі розвитку й удосконалення шляхом прийняття і дотримання визначеної для цього суб'єкта цілі диверсифікації діяльності підвищення її ефективності, оптимального взаємопроникнення та чіткої взаємодії у відносинах з іншими управлінськими функціями. Система внутрішнього економічного контролю вимагає постійного, системного вдосконалення за двома основними напрямками – організаційним і комунікативним: потрібно підсилювати дієвість контролю та оптимізувати його інтеграцію з іншими функціями управління. Вирішення цільового двоєдиного завдання можливе у разі формування передумов як ззовні, так і у межах власне системи внутрішнього економічного контролю. Уявляється правильним кроком розробка їх класифікації задля чіткого визначення характеру, спрямованості, практичного значення, а також виділення тих передумов, які безпосередньо впливають на стан системи контролю та сприяють її оптимізації.

Розгляд системи внутрішнього економічного контролю як сукупності організаційних методик і процедур, що застосовуються керівництвом економічного суб'єкта для упорядкованого й ефективного ведення господарської діяльності, передбачає зацікавленість усього колективу підприємства, його власників і керівників у створенні позитивного контрольного середовища, в якому б формувалися передумови його покращання та відповідного розвитку суб'єкта господарювання. Однак результати дослідження вказують на недостатнє розуміння ролі та значення внутрішнього контролю з боку керівників різного рівня управління підприємством і, як наслідок, – на недостатню розвиненість внутрішнього контрольного середовища, якому присвячено багато наукових розробок закордонних і вітчизняних учених. Різні аспекти цієї проблеми досліджували Е. Аренс, Дж. Лоббек, Ю. Данилевський, С. Шапигузов, М. Ремізов, В. Суйц, А. Ахметбеков, Т. Дубровина, О. Ковальова, Ю. Константинов, Л. Сотнікова та ін. Так, під контрольним середовищем розуміють поінформованість і практичні дії керівництва економічного суб'єкта, спрямовані на встановлення і підтримку системи внутрішнього контролю [9, с. 30]. Практично в унісон з цим звучить тлумачення терміна “середовище контролю” як сукупності процедур і засобів, що відображають загальне ставлення адміністрації, директора і власників підприємства до організації ефективної системи внутрішнього контролю. Зроблені окремі спроби класифікувати передумови, що впливають на систему обліку, при цьому виділяють такі фактори: рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин; ступінь усуспільнення виробництва; розвиток господарського механізму; рівень керування; система керування конт-

ролем у країні; досягнутий рівень механізації й автоматизації робіт; рівень підготовки кадрів; рівень наукового потенціалу в галузі обліку й аналізу; ставлення до контролю керівників підприємства; методичне забезпечення; наукова організація роботи; діяльність вищих систем [7, с. 100].

До числа факторів відносять також рівень використання засобів обчислювальної техніки, кваліфікацію кадрів, форму організації обліку і розподілу праці, використання нормативного методу обліку [4, с. 21–23]. Окрім того, серед факторів виокремлюють принципи, форми і методи господарювання, обсяг виробництва і чисельність персоналу, найближче довкілля, методологію і методіку обліку. Виділяють такі напрями:

- управлінська філософія та стиль керівництва (фактори: управлінські та оперативні рішення, у тому числі на великих і малих підприємствах);
- ставлення керівництва до комерційних ризиків;
- контроль за комерційними ризиками;
- розуміння керівництвом підприємства значення фінансової звітності;
- готовність до виправлення суттєвих помилок та недоліків;
- звернення до аудиторів за консультаціями з питань обліку;
- сприйняття та виконання аудиторських рекомендацій;
- статус системи внутрішнього контролю в організації;
- організаційна структура (фактори: відповідність організаційної структури розмірові та складності бізнесу клієнта; розподіл каналів відповідальності та повноважень; рівень, на якому розробляються процедури та стратегії затвердження угод; готовність використати контрольні процедури для затвердження господарських операцій; контроль за децентралізованою діяльністю, зокрема з обробки даних; контроль за централізованою, зокрема обліковою, діяльністю; повноваження ради директорів щодо розробки стратегій та процедур аналізу результатів діяльності та прийняття рішень; повноваження ревізійної комісії та ін.);
- розподілу повноважень та обов'язків (фактори: розробка ділової стратегії; комунікація ділової стратегії; розробка стратегій на випадок виникнення конфліктів інтересів та ін.);
- кадрова політики та практики (фактори: єдність персоналу; контроль за персоналом з боку керівництва; завантаженість персоналу у системі обліку; плинність кадрів у системі обліку та ін.);
- зовнішньої бухгалтерської (фінансової) звітності (фактори: дотримання графіка документообігу; складання наказу про облікову політику; відстеження нормативних змін в обліку та оподаткуванні та ін.);

- внутрішньої управлінської звітності (фактори: виявлення відхилень від запланованих показників; інформування керівництва про відхилення та ін.);
- роботи з органами державного зовнішнього контролю (фактори: встановлення процедур, що гарантують виконання вимог органів нагляду та контролю; контроль за вказаними процедурами).

Проведений аналіз досліджень у цій сфері знань дозволив сформувати поділ передумов організації оперативного контролю на:

- економічні (фактори: економічна стійкість підприємства, цілеспрямованість економічного механізму внутрішньогосподарського управління);
- виробничі (фактори: складність виробництва, вид виробництва, номенклатура продукції, розмір підприємства);
- організаційні (фактори: складність організаційної структури виробництва, складність організаційної структури управління, тип організаційної структури управління, рівень делегування повноважень та визначення кола обов'язків);
- кадрові (фактори: кваліфікація персоналу, цілеспрямованість системи матеріального стимулювання);
- інформаційні (фактори: достатність нормативної, планової та облікової інформації, оперативність інформації, раціональність інформаційних каналів) [9, с. 55].

Певне узагальнення факторів наявне в окремих дисертаційних дослідженнях. Так, запропонована класифікація, у якій розмежовані зовнішні та внутрішні фактори; у кожній групі виділено дві підгрупи – фактори об'єктивні та суб'єктивні; у межах вказаних підгруп визначені відповідні окремі фактори. При цьому до зовнішніх об'єктивних факторів віднесено: рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, ступінь усупільнення виробництва, розвиненість господарського механізму, досягнення науково-технічного прогресу, форми власності. Зовнішні суб'єктивні фактори – це повнота рішення проблем обліку на законодавчому рівні, цілеспрямованість рішень виконавчих органів влади в галузі економіки, вимоги з боку зовнішніх користувачів інформації. На жаль, такі класифікації містять ряд спірних і помилкових положень. Проведене нами дослідження дозволило встановити два суттєвих моменти:

- *по-перше*, за розглядом контрольного середовища забули власне про контроль, тобто автори аналізують контрольне середовище окремо від контролю. Проте воно існує і безпосередньо в системі внутрішнього контролю. Найближчою до зазначеного є позиція, за якою поняття “середовище” відображає умови роботи механізму внутрішнього контролю [1, с. 40];
- *по-друге*, практично всі автори досліджують

змістовну сутність контрольного середовища, так би мовити, ззовні, на потребу зовнішніх користувачів, передусім аудиторів.

Розгляд кризь призму вимог, що висувають зовнішні аудитори, не є достатнім для вдосконалення контрольного середовища підприємства та формування на цій основі передумов оптимізації системи внутрішнього контролю. Рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, ступінь усупільнення виробництва в цьому контексті не підлягають дослідженню. Вони є глобальними категоріями макроекономіки, умовами життєдіяльності суспільства, що впливають на всі без винятку аспекти його життя. Їх макроекономічна сутність унеможливує простеження впливу на стан обліку та контролю на конкретному суб'єкті господарювання. У цьому сенсі, на нашу думку, справедливим є твердження авторів, що розмаїття форм власності диктує нові правила поведінки, визначає особисту зацікавленість власника у процвітанні свого підприємства. Він організує таку систему обліку, що створює необхідні для управління інформаційні та контрольні можливості, незважаючи на недостатній рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Власник не чекає, поки цей рівень стане більш високим, а вирішує проблеми обліку, виходячи зі здорового глузду, тим більше, що підприємства є практично вільними у виборі моделей аналітичного обліку [1, с. 40].

Що ж до оптимізації системи контролю, то і вказані фактори, і, за аналогією з ними, такі фактори, як розвиненість господарського механізму, досконалість його принципів, форм і методів ні практично, ні навіть теоретично не можуть сприйматись як передумови, оскільки підприємства не можуть їх удосконалити. Контроль за комерційними ризиками; контроль за децентралізованою обліковою діяльністю; контроль за децентралізованою діяльністю з обробки даних; контроль за персоналом з боку керівництва; контроль за виконанням вимог органів нагляду та контролю складають змістовну сутність функціонування системи внутрішнього контролю, а тому не можуть розглядатися як передумови.

Дискусійним є вплив на стан системи контролю виду і складності виробництва, розміру підприємства (великі та малі), ставлення керівництва до комерційних ризиків; розробки ділової стратегії; комунікації ділової стратегії; розробки стратегій на випадок виникнення конфліктів інтересів; рівня, на якому розробляються процедури та стратегії затвердження угод; номенклатури продукції тощо. Стосовно внутрішнього контролю частина наведених характеристик є об'єктивно заданою для конкретного підприємства у певний проміжок часу (як-от: розміри підприємства, номенклатура продукції), а тому, безумовно, повинна бути охоплена контролем; інша частина формується в результаті дії системи, тому не спричинює впливу на організацію системи контролю.

Підґрунтям для впровадження системи внутрішнього контролю є управлінська філософія та стиль керівництва; відповідність організаційної структури

розмірові та складності процесу диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання; розподіл каналів відповідальності та повноважень; завантаженість персоналу в системі обліку; плинність кадрів у системі обліку; кваліфікація персоналу; цілеспрямованість системи матеріального стимулювання; рівень використання обчислювальної техніки; оптимальність каналів інформаційних зв'язків; вимоги з боку внутрішніх користувачів інформації. Проведеним дослідженням встановлено суміщення понять: фактори формування системи і фактори впливу на стан системи.

Визначення та класифікація саме тих передумов, що необхідні для вдосконалення системи контролю з метою надання управлінню доцільної, своєчасної, достовірної інформації про економічні об'єкти, отриманої у процесі здійснення превентивного, поточного і підсумкового контролю, розглядається нами як важливе завдання, задля вирішення якого будемо вважати відправними такі положення. Видається за недоцільне класифікувати зовнішні (стосовно організаційної системи у цілому) передумови, тому що вони зовсім не пов'язані з можливостями впливу на них з боку підприємства. Нереально вдосконалити внутрішній контроль шляхом вирішення його проблем на законодавчому рівні або через рішення виконавчих органів влади в галузі економіки. Так, Закон України "Про бухгалтерський облік і звітність в Україні" та Господарський кодекс України містять лише загальні положення щодо організації господарського контролю і нагляду за господарською діяльністю суб'єктів підприємництва; Закон України "Про організацію аудиторської діяльності в Україні" вказує на відповідальність керівництва підприємством за стан внутрішнього контролю; національні нормативи аудиту містять запозичені постулати, що не мають однозначно позитивного прояву у практиці внутрішнього контролю. Частина з них не перешкоджає йому розвиватися, хоча не дає для цього нових імпульсів, нових можливостей; інша частина навіть призводить до зсуву, суміщення та переплутування понять, оскільки запозичення із закордонної практики контролю не враховують специфіки розвитку управління вітчизняними підприємствами.

Наступне положення стосується структурної побудови класифікації. На нашу думку, немає рації виділяти значну кількість передумов, поділяти їх на групи та підгрупи. Окрім того, достатньо окреслити коло передумов, які реально утворюються в межах підприємств та сприяють оптимізації системи. Виходячи з цього, ми не розглядаємо фактори, які не ввійшли до передумов у ході аналізу класифікацій, розроблених попередниками. Оскільки змістовна сутність передумов полягає в створенні такого середовища, яке б сприяло оптимізації ефективності функціонування системи, то за межами класифікації залишаються, наприклад, фактори організації персоналу як такі, що впливають на створення системи внутрішнього економічного контролю.

Аналіз існуючих класифікацій факторів впливу на контрольне середовище, вдосконалення обліку та оперативного контролю вказав на переваги та недо-

ліки існуючих підходів і заклав підґрунтя для започаткування авторської розробки. Проведене дослідження дало можливість сформулювати перелік передумов, що знаходяться в межах компетенції підприємства і дають змогу на їх основі вдосконалити й оптимізувати організацію та функціонування системи внутрішнього економічного контролю.

Першою у цьому переліку є економічна стійкість підприємства. Підприємство, що не має достатніх ринків збуту, стійких стосунків з постачальниками, зазнає постійних фінансових труднощів, не може займатись удосконаленням внутрішнього контролю; для нестійкого в економічному плані підприємства актуальним є завдання диверсифікації діяльності, пов'язане з поновленням чи первинним установам стабільності. Економічна стійкість дозволяє підприємству проаналізувати ефективність управління за усіма його складовими, звернути увагу на недосконалість окремих підсистем, переглянути та у разі необхідності посилити наявність передумови удосконалення внутрішнього контролю чи оптимізації ефективності системи. На останньому зроблено наголос через обставини, що можуть утворитися на будь-якому, навіть економічно стійкому, підприємстві – наявними можуть бути лише окремі, епізодично чи періодично виконувані контрольні процедури та перевірки (наприклад, часткова інвентаризація при передачі справ матеріально відповідальними особами; інвентаризація каси; поточна перевірка працівниками бухгалтерії правильності складання первинних документів за господарськими операціями у місцях їх виконання тощо).

Наведений приклад певним чином характеризує внутрішній контроль, який можна удосконалити аналогічними частковими доповненнями. Однак повноцінним удосконаленням є впровадження цілісної системи контролю, діяльність якої можна оптимізувати відповідно до потреб управління. Тому наступною повинна стати передумова узгодженості цільових напрямів системи внутрішнього економічного контролю та управління підприємством. Адекватність цілеспрямованого контролю цілям управління стосовно проведення диверсифікації діяльності окремими об'єктами та підприємством у цілому створює потребу в адекватному контрольному впливі, отже, стимулює виконавців та керівників різного рівня на здійснення контролю там, тоді й стільки, де, коли й наскільки це є оптимальним для ефективного управління процесом диверсифікації.

Проте можливості вирішення завдань, що стоять перед внутрішнім контролем на шляху до досягнення його цілей, багато в чому залежать від адекватності організаційної структури його системи та апарату управління. При застосуванні строго функціонального підходу до формування системи зі статичною централізацією у службі контролю унеможливується раціональний розподіл повноважень. І навпаки, доцільне сполучення централізації та децентралізації контрольних функцій стосовно впровадження проекту диверсифікації дозволяє здійснювати інтеграційні процеси управління на усіх його рівнях. Отже, при

оптимізації організаційної структури управління створюються передумови для подальшого удосконалення функціонування системи внутрішнього економічного контролю.

Ефективність комунікативного потенціалу системи контролю визначається рівнем автоматизації управлінських процесів на підприємстві. Функціонування системи контролю неминуче пов'язано зі збиранням інформації, її обробкою, реалізацією інформаційних зв'язків, що формуються у стійкі потоки та інтегруються в інформаційну структуру управління. Так, канал прямого зв'язку забезпечує систему контролю інформацією про стан підконтрольного об'єкта; канал зворотного зв'язку надає управлінню стверджувальну чи коригуючу інформацію для прийняття управлінських рішень.

Інформація, що її отримують у результаті контролю, спонукає до формування ідей, розробки рішень, створення повідомлень про обставини, що змінюються в управлінні. Достатність програмного забезпечення, можливості сучасних засобів автоматизації дозволяють поглиблювати і розширювати комунікативні зв'язки, отримувати різносторонні й різноманітні за

ступенем деталізації моделі економічних об'єктів, інтегрувати їх з нормативними, плановими, бухгалтерськими моделями та оперативно виявляти недоліки завдань вирішення задач внутрішнього контролю та досягнення цілей.

Передумовою, що впливає як безпосередньо на стан системи внутрішнього економічного контролю, так і на управління процесом диверсифікації діяльності підприємства у цілому є рівень розвитку науки контролю й управління.

Саме за наявності розглянутих передумов існує реальна можливість удосконалення внутрішнього економічного контролю диверсифікації діяльності підприємства за усіма його складовими.

Класифікація передумов зображена на рис. 1.

За результатами дослідження зв'язку внутрішнього економічного контролю процесу диверсифікації діяльності підприємства з суб'єктами виділено: контроль власників; контроль, здійснюваний адміністрацією; контроль, здійснюваний офісними службами; контроль, здійснюваний управлінськими структурами лінійних підрозділів. Зазначена класифікація є достатньою та вичерпною для вирішення питань

Рис. 1. Класифікація передумов оптимізації внутрішнього економічного контролю диверсифікації діяльності підприємства

організації системи внутрішнього економічного контролю та ефективного її функціонування при впровадженні процесу диверсифікації діяльності підприємства.

Визначено головну мету внутрішнього економічного контролю як сприяння максимізації ринкової вартості підприємства, досягненню цілей суб'єкта господарювання на основі розвитку та вдосконалення системи шляхом прийняття і дотримання правильної

саме для цього суб'єкта політики внутрішнього економічного контролю, власної ефективності, оптимального взаємопроникнення та чіткої взаємодії у відносинах з іншими управлінськими функціями.

Побудовано класифікацію передумов, що знаходяться в межах компетенції підприємства і дають змогу на їх основі вдосконалювати та оптимізувати організацію та функціонування системи внутрішнього економічного контролю.

Список використаних джерел

1. *Бурцев В.В.* Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации. – М.: Экзамен, 2000. – 320 с.
2. *Вагина Е.Ю., Покидченко М.Г.* Хозяйственный механизм: проблемы прошлого и настоящего. – М.: Знание, 1990. – 64 с.
3. *Вакарів В.М.* Організація діяльності аудиторської фірми: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / Ужгородський національний ун-т. – Ужгород, 2004. – 20 с.
4. *Жуков Р.Ф.* Основные понятия кибернетики и исследования операций и возможности применения их в управлении производством. – Ленинград: ИПК СП, 1975. – 36 с.
5. *Паниотто В.И.* Качество социологической информации. – К.: Наукова думка, 1986. – 208 с.
6. *Паскье М.* Диверсификация и эффективность // Проблемы теории и практики управления. – 1994. – № 3. – С. 79–82.
7. *Пушкар Р.М., Тарнавська Н.А.* Менеджмент: теорія та практика. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2003. – 458 с.
8. *Суйц В.П.* Внутрипроизводственный контроль. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 127 с.
9. *Stewart Th.A.* Accounting Gets Radical // Fortune. – 2001. – Monday, April 16.

Статистичне забезпечення управління збалансованістю розвитку підприємств у сільському господарстві

Ю.Ю. Мороз,
кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку,
докторант Державного агроекологічного університету, м. Житомир

Проблема пошуку шляхів сталого розвитку економіки набуває все більш актуального характеру як у глобальному загальносвітовому аспекті, так і на національному і регіональному рівнях, а також щодо окремих видів економічної діяльності та суб'єктів господарювання. Особливе значення її вирішення має для сільськогосподарського сектору економіки України, в якому, зважаючи на його галузеві особливості, проявляються фактично всі негативні фактори та тенденції загальноекономічного розвитку країни в перехідний період. Подолання кризових явищ, що характеризують аграрне виробництво, можливе лише шляхом переходу від концепції адаптації та виживання до парадигми сталого економічного розвитку галузі. У зв'язку з цим важливу роль відіграє забезпечення стійкого функціонування та розвитку первинних ланок економіки сільського господарства – агропідприємств.

Наразі багато питань викликають процеси деконцентрації сільськогосподарського виробництва. Питомо вага господарств населення у виробництві молока становить 82%, вовни – 78%, м'яса – 54%, яєць – 46% [8].

У ринкових умовах кожен суб'єкт господарювання повинен моделювати, оцінювати та контролювати свою економічну стійкість шляхом забезпечення повного та ефективного використання внутрішніх факторів розвитку виробництва та координації діяльності підсистем підприємства під впливом сукупності зовнішніх факторів. Оскільки підприємство належить до систем, що характеризуються динамічністю розвитку та постійно змінними умовами функціонування, забезпечення його сталого розвитку є складною задачею.

Передумовою стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств є підвищення рівня ефективності їх діяльності. Ефективність є однією з центральних категорій економічної науки та одночасно ключовим поняттям господарської практики, що надає єдину узагальнюючу кількісно-якісну характеристику результативності господарювання.

Традиційно поняття ефективності трактується як співвідношення між отриманими результатами виробництва та відповідними витратами. На рівні підприємства витрати приймають форму інвестиційних ресурсів, а результати – форму прибутку, доходу, доданої вартості.